

6065

LIGA DE PROPAGANDĂ CONSERVATOARE

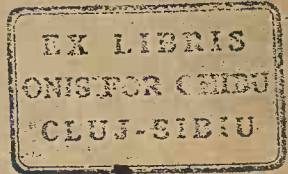

DESPRE DEMOCRAȚIE

Conferință ținută sub auspiciile „Ligei de propagandă conservatoare” în sala Dacia în seara de
4 Noembrie 1908

DE

N. FILIPESCU

B.D. 516300

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA G. A. LAZAREANU

Strada Episcopiei, No. 3

1908.

Domnilor,

Nu scap din vedere că vorbesc aci sub auspiciile «Ligei de propagandă conservatoare». Cine zice propagandă, zice vulgarizare, și cea d'întii condițiune pentru vulgarizare este claritatea.

A aduce puțină lumină într'o materie obscură — și nu este cuvânt care să dea loc la interpretări mai diverse și la specule mai interesate decât cuvântul «democrație» — aceasta este singura mea țință.

De altminteri, d-lor, a vorbi limpede este datoria partidelor politice, la noi mai mult decât aiurea. Țară tânără, care n'are încă experiența mănuirii seculare a libertăților, partidele politice au față de dânsa îndatoriri pentru sănătoasa ei educațiune.

De altminteri, d-lor, împlinirea acestei datorii se răsplătește partidelor cu belșug.

Puterea unui partid stă în vigoarea doctrinei sale: cu cât această doctrină este mai neted stabilită și mai clar afirmată, cu cât e mai pe înțelesul

tuturilor, cu atât acel partid poate face cuceriri mai numeroase. Nu pot da însă roade trainice acele partide hibride, cu caractere nedefinite, ale căror hotare nu sunt adânc brăzdate, care trăesc din împrumuturi de la unii și de la alții, cari voind să fie tot, nu reprezintă nimic și sunt adevărate corciturii politice. (*Puternice applause*).

Zootehnia, care nu e decât politică aplicată la animalele domestice, ne învață să ne ferim de o metoadă seducătoare, dar primejdioasă, aceea a încrucișărilor. Incrucișarea mai adese-ori distruge rasele decât le crează și aruncă confuziunea în clasificarea spețelor. Rare-ori încrucișarea produce rase bine fixate, nesupuse variațiunilor. Adesea produce monștrii, sau produce ființe care nu se pot reproduce, exemplu: catârul. (*Mare ilaritate*).

Această pildă, mă readuce la politică. Ea mi amintește un cuvânt al lui Delavrancea, care vorbea odată de unele partide politice, «cari nu au antermergători, și nu pot avea urmași». (*Applause*).

Eu, d-lor, nu vă voi pomeni de cât în trecut de acest fel de curciturii, de partidele pseudo-democratice, pentru a mă ocupa mai ales de partidele cu năzuințe neted democratice.

Ce este democrația?

Eu o voi defini într'un cuvânt: egalitatea. Dar sunt mai multe feluri de egalități: avem egalitatea legală, egalitatea politică, și egalitatea socială.

Egalitatea legală este egalitatea înaintea legii, este suprimarea ori-cărui privilegiu, este dreptul pentru toți de a ajunge la cele mai înalte dregă-

torii publice. Noi primim această egalitate fără nici o rezervă. (*Aplauze*).

Dar, suntem pentru aceasta democrați? Nu. Neapărat că nimeni nu ne poate împedica să adăugăm pe cartea noastră de vizită și cuvântul de democrați. Aceasta însă ar fi o înșelătorie

D-lor, nu suntem democrați pentru că, în acest înțeles, toți sunt democrați. Partidele politice iau nume cari desvelesc acele tendințe ce le deosebesc pe ele de celelalte. Deci, când, în înțelesul de care vă vorbeam, toți sunt democrați, nici un partid nu poate spune că e democrat, în deosebi de celelalte partide.

Suntem democrați, în înțelesul egalității înaintea legii, nu pentru că suntem conservatori, ci pentru că suntem Români, pentru că trăim în România, pentru că ne aflăm în anul 1908, și pentru că primim cu toți Constituțiunea dela 1866. (*Aplauze. Bravo*).

D-lor, este totuși un partid politic care pretinde că este democrat din cauza aceasta și numai din cauza aceasta. Veți vedea că pe alte terenuri, unde să afirmă adevăratele tendințe ale democrației, nu-l vom mai întâlni.

Iată ce citesc într'un ziar de aseară, care relatează cuvântarea unui profesor universitar, la o întrunire ținută, de partidul conservator-democrat, la Constanța: «D-l Rădulescu-Motru face istoricul democrației, arătând idealul ei: toți cetățenii egali în fața legilor.»

Am onoarea să răspund acestui domn că d-sa, care are pretențiunea să instruiască tinerimea cu

prelegerile sale la Universitate, e cu 50 de ani inapoi. (*Voci: așa e.*)

Partidul conservator a revendicat această egalitate la Divanul ad-hoc; e de mult de atunci. Noi am înfăptuit in lege această egalitate la 1866 în Constituantă, care era o Cameră în majoritate conservatoare și am înfăptuit' o în așa mod în cât putem zice că nici o țară nu ne întrece și că noi întrecem pe multe.

În adevăr, d-lor, dacă cercetați diferitele State mari din Europa, nu găsiți nicăeri această egalitate atât de deplin stabilită în Constituție ca la noi.

În Anglia este o aristocrație, aristocrație cu privilegii, cu majorat, care își afirmă puterea în Camera Lorzilor. Acelaș lucru în Prusia, cu deosebire că Camera înaltă se chiamă Camera Seniorilor. Tot așa în Ungaria, Rusia, Italia, Austria. Chiar și în Franța republicană s'au păstrat titlurile de nobleță. La noi s'au oborât prin Constituțiune toate distincțiunile acestea și prin lege am realizat tot ce să poate revendica ca egalitate legală.

De aceia zic că acel care pretinde că este democrat pentru că vrea egalitatea înaintea legii comite o înșelătorie. (*Aplauze.*)

Spre a dăvedi aceasta, sfidez pe șeful partidului conservator-democrat să scoată din potopul de cuvinte despre democrație cu care amețește țara, un singur punct de program său un articol de lege prin care să afirme o revendicare precisă cu privire la egalitatea înaintea legii.

A fi democrat în înțelesul egalității înaintea legii nu înseamnă dar nimic. (*Prelungite aplauze.*)

Inșă, d-lor, acest nimic nu este atât de nevinovat pe cât se pare. Un democrat convins zicea că răul de căpetenie de care bolește democrația este *invidia democratică*. A sgândări această invidie, a scormoni pasiunile rele, aceasta este opera la care se dedau acei cari agită patimile în contra unor inegalități inexistente, zicând că sunt în contra «boerilor». (*Aplauze*). Nu cunosc la noi boerii.

Trebbe să constat că conservatorii-democrați au rămas singuri pe acest teren. Liberalii cari afirmă adevărate revendicări democratice, despre cari voi u vorbi, au renunțat, spre cinstea lor, de mult la specularea acestei cestiuni.

Ce fel de recruți să pot câștiga prin această propagandă demagogică a conservatorilor-democrați? Este vreun om cu puțină demnitate care să poată fi prins în mrejele lor?

D-lor, omul fără demnitate, omul care simte că are o racilă, acela se poate simți umilit de un nume de o aparență, de un gest. Sunt oameni fără mândrie pe lângă cari un demagog poate să exploateze faptul că din distrașiune n'ai răspuns unui salut, ori că nefiind acasă nu i-ai primit. Se găsesc oameni lipsiți de mândrie cari, dacă se strâng 5—6 persoane, se întrebă de ce n'au fost invitați, căutând o atenție acolo unde nu e nici un gând de jicnire. (*Il-aritate*). Evident că aceștia cari nu se respectă pe ei însuși, nu merită nici un respect. (*Aplauze*). Dar să vii tu să înființezi partid politic și să pornești luptă democratică ca să speculezi aceste mizerii, însemnează a te pune mai prejos de aproape unanimitatea partidelor din țările civilizate. (*Aplauze prelungite*)

Numai în straturile inferioare ale socialismului occidental se află oameni dintre cei ce se cheamă «les mains calleuses» adică «cei cu palmele bătătorite», cari duc luptă de clasă în contra conducătorilor socialismului, dacă aceştia sunt ceva mai răsăriţi prin instrucţiune sau prin avere, şi nu privesc ca d'ai lor decât pe uvrierul care poartă haina muncitorului. Pentru ei talentul, titlurile universitare sunt boerii şi d'aceea tratează pe un Bebel de aristocrat sau pe un Jaurès de ciocoiu. (*Aplauze*).

E trist d-lor, pentru noi, ca un om care a făcut cel puţin un stagiu în partidul conservatorilor (*ilaritate*), să ajungă să-şi ia pilde în beciurile obscure unde exasperaţi socialismului agită asemenea patime.

De aceea, d-lor, vă fac atenţi că în democraţie nu trebuie să cercetezi numai ideile ci şi însuşirile omului.

S'a zis cu drept cuvânt că nici un regim nu cere mai multă virtute de cât democraţia. Această virtute trebuie căutată cu multă băgare de seamă la conducătorii politici, şi de aceia cred că nu ies din subiectul meu arătându-vă însuşirile pe cari trebuie să le intrunească adevăratul democrat.

Ce este bunul şi ce este răul democrat? Iată o chestiune pe care nu a-şi voi să o rezolv eu, ci voi să o pun sub patronajul unui nume ilustru.

D-lor, este cam pedant a se cita prin intruniri unii autori; dar dacă la nişte agape, pe româneşte la nişte «chiulhanuri», s'a târât, astă vară, numele lui Cicerone, să-mi fie îngăduit să citez şi eu aci pe Eschine.

Iată cum definește Eschine, combătând pe Demosthene, pe bunul și pe răul democrat :

«Veți fi, cred, unanimi asupra însușirilor necesare unui bun democrat. Mai întâi, el va fi slobod față de părinții săi; nenorocirea nașterii sale ar sădi într'ânsul ura legilor, cari sunt pavăza puterii populare. Apoi e de dorit ca părinții săi să fi adus ceva servicii poporului; cel puțin — lucru neapărat — nu vor fi fost niciodată vrăjmașii lui, de teamă ca să nu răzbune asupra Statului dizgrațiile de familie. Al treilea, el va fi din fire modest și rânduit în traiul său: excesive cheltueli l'ar face să se vânză ori să trădeze. (*Aplauze*). A patra condițiune e să unească un spirit de dreptate darului vorbirei. Fără această împreunare bunul simț e mai de dorit decât elocința. (*Aplauze prelungite*). În fine va avea un suflet tare pentru ca în momentele de grea cumpănă și în război să nu părăsească poporul»...

«Aplicați aceste reguli lui Demosthene și cu deplină dreptate faceți această cercetare».

«Care i-a fost viața? După ce și-a risipit ne-bunește avutul, din trierach a devenit scrib. Urmărit în această meserie de reputația sa de perfidie și vânzându-și pledoariile, el se repede la tribună. (*Aplauze*). Cu toate enormele sale furtișaguri asupra tezaurului, îi rămâne foarte puțin. (*Aplauze prelungite*). Acum aurul regelui Persilor (*Voci: banii Jidaniilor*) curge în butoiul fără fund al risipelor sale; dar nu-l va umplea. Ce bogății ar putea sătura o inimă mârșavă?».

«Socotind drept, el trăește nu din veniturile sale, ci din primejdiile voastre». (*Aplauze*).

«Cât pentru înțelepciune și elocință, el e născut pentru a vorbi frumos și a făptui urât». (*Aplauze îndelung repetate*).

Acestea, d-lor, sunt adevăruri eterne. Fie ca democrația noastră să nu le scape niciodată din vedere.

D-lor, trec acum pe un teren arzător; pe acela al adevăratelor revendicări democratice. După ce v'am vorbit de egalitatea legală, trec la egalitatea politică.

Egalitatea politică este dreptul tutulora de a participa la suveranitatea națională. Aci se pune chestiunea sufragiului universal.

Mi-ar fi negreșit ertat, d-lor, într'o conferință, să vă fac citațiuni, să viu aici cu autori. S'ar cuveni, de pildă să vă expui, pe larg, întreaga teorie a lui Taine asupra sufragiului universal. Mă mulțumesc să vă citez un cuvânt al lui, care rezumă întreaga lui teorie: «Zece milioane de ignoranțe nu fac cât o inteligență». (*Aplauze*).

Ași putea să vă citez scriitori cu idei mai înaintate, de pildă d. Clémenceau, radical-socialist, care susține că toate progresele se realizează de minorități. E vorbă de minoritatea acelor spirite agere cari pătrund departe în viitor, cari cuceresc progresul și fac pe urmă să pătrundă ideile lor în profunzimile maselor populare. (*Aplauze prelungite*).

Dar, d-lor, renunț la acest fel de argumente pentru că răul de care suferim e mai ales importanța teoriilor străine.

Observați că, chiar în chestiunea care ne ocupă acum, argumentul de căpetenie care se dă în favoarea

sufragiului universal este acesta: toate țările afară de România au sufragiul universal.

Mai întâi această afirmație conține o eroare: Anglia de pildă n'are sufragiul universal; Prusia asemenea n'a introdus sufragiul universal.

Dar, chiar fără a ține seamă de aceste erori, mă incumet a vă dovedi că, dacă am introduce sufragiul universal, tocmai atunci ne-am deosebi de mai toate statele mari din Europa.

În adevăr, d-lor, toate acele țări, cu o singură excepțiune, ori practică regimul reprezentativ, iar nu regimul parlamentar ori, pe lângă Camera de jos, au și o Cameră înaltă care e în genere de origine aristocratică.

Zic că multe din aceste țări n'au regim parlamentar. Regim reprezentativ, în deosebire de regim parlamentar, însemnează că parlamentul are numai dreptul de control asupra actelor guvernului și are căderea de a vota legile. În regimul parlamentar, dimpotrivă, cum năzuim a'l practica noi, parlamentul nu se mărginește a vota legile; el dă și guvernul. Camera e emanațiunea corpului electoral și cabinetul e delegațiunea parlamentului.

Ei bine, d-lor, acest regim nu există în țările cari ni se dau ca pildă: nu există în Germania, nu există în Austria, nu există în Ungaria, nici în Rusia.

Pe lângă aceasta, alături de Camera populară există o Cameră înaltă. De pildă în Anglia: Camera Lorzilor care e exclusiv ereditară. În Prusia: Camera Seniorilor. În Austria: Camera Seniorilor. În Ungaria: Camera Magnaților. În Italia: Senatul

cu elemente ereditare și cu ceilalți senatori desemnați de Coroană. În Rusia: Consiliul Imperiului.

Vedeți dar, d-lor, că în ziua când am pași spre sufragiul universal, România s'ar deosebi cu desăvârșire de celelalte state mari, cari ar putea să ne servească de model.

Dar, să lăsăm la o parte aceste pilde, luate din străinătate, căci tocmai de maimuțărirea străinătății ne plângem.

Să cercetăm cari sunt argumentele ce se invoacă la noi în favoarea sufragiului universal. Argumentul de căpetenie este un sofism, care constă în aceasta: se zice că masele populare sunt luminate și independente; iar aceste mase îndată ce sunt împărțite în colegii electorale, încetează de a fi luminate și independente.

Vedeți cât de grosolan e acest raționament în cât falșitatea lui bate la ochi.

Dar acest sofism servește aceloră ce'l scot la iveală spre a se înfățișa ca campioni ai moralității.

Atunci se află oameni cu vedere scurte, cari-și închipue că fac o faptă bună, dându-se de partea celor cari, cu atât de puțin temei, vorbesc în numele moralei.

D-lor, este foarte curios d'a înfățișa același popor sub două fețe: una de o moralitate neprihănită, alta de o corupțiune strigătoare, iar diferențierea între una și alta, să nu fie de cât o biată lege electorală.

Scopul urmărit e străveziu: el țintește a reduce problema educațiunii acestei țări la o vulgară cestiune electorală. (*Aplause*). Dacă starea țării e așa cum ni se descrie, atunci avem de făcut efortări

imense pentru rădicarea nivelului nostru moral. Și cei cu reforma electorală sunt niște amăgitori ce ne abat de la adevăratele noastre îndatoriri. (*Aplauze prelungite*).

D-lor, scopul politic urmărit nu e altul de cât d'a îneca voturile domniilor-voastre care sunteți deprinși cu viața publică, în masa votanților dela sate, cari merită toată sollicitudinea, dar cari n'au încă o maturitate politică îndestul de încercată. Cât pentru noi nu consimțim să incredințăm destinele acestei țări, acelora cari în timpul răscoalelor țărănești dădeau foc țării sub cuvânt că vor «lotul universal» or că trebuie să se spânzure «Domnul Trust», or că e poruncă dela așa zișii «studenți» ce apăreau ca niște ființe legendare. (*Aplauze prelungite*).

D-lor, aceice mărturisesc o admirație superstițioasă pentru masele populare caută prin o ciudată contradicție, să ni se înfățișeze ca oameni de progres prin aceea că ponegresc toate instituțiunile și denunță imoralitatea tuturor straturilor sociale ce alcătuesc acea masă populară pentru care, în întregimea ei, n'au de cât laude.

În ochii lor, magistratura e părtinitoare, clerul imoral, administrația e arbitrară și necinstită, corpul electoral e corupt și servil. Toate aceste elemente laolaltă alcătuesc însă, în ochii lor, ceva vrednic de laudă.

Ciudat lucru, criticile acestea se îndreptează, din partea liberalilor, mai ales în contra instituțiilor de esență populară.

De pildă, în anul acesta, s'audesfînțat judecătoriile comunale. Jurații comunali erau chemați, la sate,

să hotărească de pildă despre o deschidere sau închidere de drum. Ei aveau a spune dacă un drum exista mai dinainte sau nu; dacă trebuie sau nu menținut. Ei bine, acești viitori stăpânitori cărora să cere a se încredința soarta țării, au fost declarați incapabili de a împlini o așa sarcină și au fost înlocuiți cu magistrați numiți de guvern.

Când este vorba de justiția populară în materie politică, am putut constata de curând felul de favoare de care să bucură jurații ca judecători în materie de presă. De pildă, s'au ivit niște grave denunțări la Iași, în contra magistraturei. S'a pus atunci întrebarea: În caz de calomnie, cine va avea să judece afacerea? Întrebarea era de prisos, căci se știe că aceste chestiuni sunt de competența juraților. Ei bine, am constatat unanimitatea chiar a presei întru a declara că jurații nu prezintă nici o garanție.

D-lor, în materie comunală, partidul liberal care ne propune sufragiul universal a desființat aproape toate libertățile locale. (*Aplause. Voci: Așa este!*).

Întâi s'au răpit primarilor, rând pe rând aproape toate atribuțiunile comunale și după aceasta partidul liberal a venit să le smulgă și atribuțiunile lor administrative de agenți ai puterii centrale.

Primarul nu e vrednic să facă o reparație la școală or să sape un șanț, iar aleșii lui, obștea satului ar fi maturi pentru sufragiul universal. (*Aplause*).

Iată raționamentul în toată frumusețea lui: Tu judecător comunal, nu ești capabil să hotărăști despre o deschidere de drum; tu jurat, nu poți să

juceci o calomnie ce s'a produs in cercul restrans al comunei tale; tu primar, nu poti să sapi un șanț ori să croești un drum, dar ești vrednic ca să hotărăști despre politica externă și internă a României! (*Puternice aplause*).

Ei bine, d-lor, aceluia căruia nu se poate da de făcut un șanț, or un uluc, noi nu-i dăm pe mână destinele țării. (*Aplauze prelungite*).

Dar sătenii nici nu cer lărgirea dreptului de vot. Vi se strivește voința D-voastră cari a'ți făcut deja o școală politică, sub masa votanților cari nu cer măcar drept de vot și cărora o dată cu votul le vom hărăzi un dar primejdios: otrava politică pe care pe viitor o va disuila chiar și la sate, presa noastră in halul in care se află. (*Aplauze*).

Ca incheiere, in această privință, vă zic: Egalitatea politică nu este un drept. In 1789, Constituanta Franceză n'a in scris egalitatea politică printre drepturile omului; egalitatea politică nu este un drept, e un sistem. E o organizare, care poate fi bună sau rea. In starea noastră de cultură socotim această organizare rea și d'aceia o respingem. (*Aplauze*).

Dar in unele țări apusene după ce s'a dobândit egalitatea legală deplină ca la noi, ori numai parțială, s'a revendicat egalitatea politică. Dar s'au aflat oameni cari să susție ca chiar cu această cucerire, egalitatea nu e încă implinită. Mai este o inegalitate de desființat: este inegalitatea averilor. Nu trebuie să fie bogați și săraci.

Această egalitate, noi, nu ne incumelăm a o realiza. Noi n'o credem posibilă și n'o credem utilă.

Ceeace vroim însă e o tot mai mică inegalitate de condițiune.

Care este dar, în această privință, politica noastră socială? Noi înțelegem ca prin instrucțiune, prin educațiune tehnică, să pregătim pe muncitor pentru ca munca lui să fie cât mai rodnică. În asemenea condițiuni zicem muncitorului: «Pune-ți toată nădejdea în tine, în silințele tale și te vom ajuta ca să biruești. (Aplauze).

Dar sunt împrejurări în care toată bunavoința omului e zadarnică. El trece prin crize — cum de pildă când îl răpune boala — pe cari toate eforturile sale nu le pot înlătura. Suntem dar datori să-i venim în ajutor în acele momente de criză ale vieții muncitorului. Primim dar să organizăm asigurările pentru caz de boală, de accident, or de bătrânețe. (Aplauze).

Astfel ocrotit, muncitorul să-și caute de lucru. Dar chiar și contractul de lucru înțelegem să-l îngrădim cu toate garanțiile; vroim garanții pentru a asigura sinceritatea voinței contractanților și executarea cinstită a contractului. (Aplauze).

Consimțim, să introducem și clauze ocrotitoare cum este aceea propusă de d. Carp, în proiectul său de tocmele agricole, prin care să oprește contractarea cu țăranii pe baza unor avansuri în bani, ce apoi să rețin din salarii. Nu vrem ca proprietarul să contracteze și să lucreze cu debitorul său strâns de gât. Vrem ca el să lucreze cu țăranul-creditor.

Consimțim în fine ca statul, pe moșiile lui, în uzinele lui, în instituțiunile lui, să dea salarii suficiente nu numai ca să îndestuleze pe muncitori, ci

și pentru a exercita o înrăurire asupra regimului general al salariilor. (*Aplauze prelungite*).

Mai dăm încă ceva muncitorilor. Aci, vă fac o confidență și vă rog să nu repetați ce am să vă spun (*Aplauze, râsete*), ca să nu-mi capăt beleaua cu liberalii; vrem, d-lor, să asigurăm și respectul libertății și a proprietății. (*Aplauze, ilaritate*).

Vrem aceasta, d-lor, pentru muncitori, nu în contra muncitorilor. În respectul libertății și a proprietății vedem o prelungire iar nu o mărginire a regimului de ocrotire a muncitorilor pe care îl dorim.

Școala intervenționistă, iar nu numai așa zișii «Manchesteriani» cu cari unii nerozi ne împuie capul, susțin libertatea de a contracta.

Partizanii intervențiunii Statului zic că dacă voesc să îngrădească contractul de muncă, o fac tocmai pentru ca să asigure mai multă libertate părților contractante, stabilind mai multă egalitate între ele. Va să zică tot libertatea este ținta, cel puțin ținta mărturisită.

La noi partidul liberal desființează această libertate. El nu se ocupă de elementele lăturalnice ale contractului de muncă, spre a permite libera contractare în condițiuni cât mai echitabile. Legiuitorul liberal hotărăște însuși obiectul contractului. El pretinde să stabilească pe ce preț trebuie să contracteze muncitorul agricol și vroia să hotărască, dacă nu întâmpina rezistență, și pentru ce întindere de pământ trebuie să contracteze.

Aceasta este nu îngrădirea, ci suprimarea libertății.

D-le armarea firească a libertății e proprie-

100 7269/80

tatea. Indată ce e libertate, se produc diferențieri; unul se ridică, altul stă pe loc; unii devin proprietari, alții nu ajung la proprietate.

D-lor, când vorbesc de proprietate, nu vorbesc de dânsa ca de o instituțiune sacrosantă, pe care din cine știe ce superstiție o respectăm. Proprietatea individuală apare, după cum observă d. Renouvier, «ca o metodă istorică de progres social a cărei eficacitate e dovedită de experiență».

Acest element de progres folosește și celor ce nu sunt proprietari. Cineva a spus cu drept cuvânt că nu e mijloc mai sigur pentru a lăși mizeria decât de a slei izvoarele producțiunii și ale bogăției. (*Aplause*).

Ce este, d-lor, proprietatea? Nu vreau să viu aici cu definițiuni științifice. Am să vă spun ceea ce ori cine poate pricepe: proprietatea este o moșie, o casă, un bilet de bancă. Dar acestea sunt numai formele materiale aparente ale proprietății. În dosul acestor forme, în dosul zidului de piatră sau de cărămidă, în dosul bulgărului de pământ, există și un element abstract; există un principiu. Acest principiu este râvna la muncă. Nimeni nu muncește pentru a munci; muncește pentru a dobândi ceva; pentru a dobândi acea casă, acea proprietate. (*Aplause prelungite*).

Această râvnă este focarul central care pune în mișcare toată mașina și acel principiu este acela pe care e clădită toată civilizațiunea noastră. Desființați acest principiu; totul se prăbușește. (*Aplauze*).

Sunt totuși, d-lor, unii cari vor să desființeze proprietatea spre a împlini egalitatea. Pe acest teren.

elementul care reprezintă egalitatea, egalitatea absolută, este partidul socialist. (*Aplauze*). Partidul socialist procedează în mod foarte sumar. El constată că sunt proprietari și neproprietari. Deci pentru a ajunge la egalitate, el suprimă pe proprietari. Foarte simplu.

Priviți însă consecințele: nimeni, după cum vă ziceam, nu muncește de dorul de a munci; muncește pentru a căpăta un capital, pentru a dobândi o proprietate. Desființați proprietatea și veți desființa în același timp munca liberă. Dar atunci, când munca liberă e doborâtă, nu rămâne decât munca silită. Cred că nimeni nu va susține că munca servilă e un progres. Eu vă voi dovedi că pe calea aceasta, ajungem la cea mai cumplită tiranie și, lucru curios, la cea mai neînchipuită inegalitate.

În adevăr, D-lor, lumea trebuie să muncească pentru ca să trăiască și nu muncește decât sub imboldul unui interes. Când acesta lipsește, statul trebuie să silească prin constrângere la muncă.

În ce mod s'ar repartiza această muncă servilă, în statul socialist.

Cei mai mulți vor râvni la locurile de inspec-tori, (*ilaritate*) foarte numeroase în toate planurile de organizare socialistă. Neapărat este mai plăcut să supraveghezi pe alții decât să muncești tu însu-ți (*ilaritate*).

Pe d'altă parte, funcțiile subalterne cari cer mai multă muncă, vor fi părăsite intru cât răsplata e aceeaș, statul dând tuturor cât le trebuie ca să trăiască. E fatal aceasta. Dar totuși aceste funcțiuni în stat trebuiesc împlinite. Atunci nu rămâne decât si-

luirea pentru a face să se împlinescă această muncă; pe D-ta te va face hamal; pe D-ta tăetor de pietre; pe D-ta măturător de stradă (*Aplauze*).

D-lor, vă inchipuiți un senior feudal, un baron din evul mediu, mai tiranic decât acești inspectori ai muncii, cari vor hotări nu numai partea ta de muncă, dar și felul de muncă ce ți se impune și cu biciul te vor sili să-ți îplinești partea ta de muncă! (*Aplauze*).

D-lor, toate acestea sunt utopii; deci nu este primejdie să le vedem realizate. De aceea un scriitor francez, d-l Faguet zice: nu mă tem de socialism; colectivismul nu se poate realiza. Mă tem însă de silințele dureroase ale acelor ce vor să ne îndrumeze spre socialism.

Aci este primejdia. De aceea n'avem să ne temem de socialiști. Trebuie să ne temem însă de un partid politic, partidul liberal, care la adăpostul cuvântului de libertate și a tradițiunii unui partid de guvernământ, alunecă pe povârnișul socialismului.

Nici un partid de guvernământ din Europa n'a făcut, spre socialism, un salt mai îndrăzneț decât partidul liberal la noi. (*Aplauze*).

El atacă proprietatea în esența și în trecutul ei. El pune la cale și răspândește cărți ca aceia a d-lui Radu Rosetti, care, între altele, conține și adevărate falșuri. El aclimatează ideia de expropriere a proprietarilor. El propune servituți cari constituiesc o adevărată deposedare, căci iau proprietarului folosința deplină a pământului și nu-i lasă decât nuda proprietate. El sugrumă libertatea când în materie de contracte nu se mărginește a stabili, garanțiile

necesare contractului de muncă, ci prin minimul de salariu, și maximul de arendă hotărăște însuși prețul muncii și al chiriei pământului.

Aci este primejdia; comparați acest program cu acela al partidelor de guvernământ celor mai înaintate din Europa și veți vedea că, niciodată, un partid nu a făcut în mod mai îndrăzneț spre socialism. (*Aplauze*).

D-lor, în mâinile d-voastră stă puterea cu care puteți face ca partidul liberal să dea înapoi. Arătați cu bărbăție că în masele populare asemenea idei pot avea trecere. (*Aplauze*).

D-lor, v'am arătat întrucât politica egalitară poate fi folositoare claselor muncitoare. Acest folos însă al claselor muncitoare nu trebuie să fie singura noastră preocupare. Mai este de luat în seamă și un alt interes, pentru mine chiar mai mare: este interesul statului.

Statul trebuie să fie mare și tare. (*Aplauze*). Aceasta este dogma pentru un partid conservator. (*Aplauze prelungite*).

Din acest punct de vedere, dacă cercetăm diferitele cestiuni pe cari vi le-am expus, constat că, în ce privește egalitatea legală, această egalitate este singurul regim posibil în România, fiind dată dezvoltarea noastră istorică; deci primim această egalitate fără nici o restricție.

În ceea ce privește egalitatea politică, facem o rezervă. Primim să asociem la viața publică orice elemente oricare ar fi, dar cu o singură condiție, ca aceste elemente, prin luminile lor, prin independența lor, să fie o forță pentru Stat. Dacă sunt o forță

le primim; dacă sunt o slăbiciune le respingem!
(Aplauze).

Cât pentru egalitatea socială, ne învoim ca statul să se facă unealta unei politice care tinde a stabili o cât mai mică inegalitate de condițiuni; însă vrem ca intervențiunea statului să se producă întrucât întărește elementele producătoare și să înceteze întrucât slăbește și moleșește factorii ce conlucrează la prosperitatea națională. (Aplauze).

Viitorul nostru atârnă de tăria Statului. Nimic din ce l'ar putea slăbi nu trebuie îngăduit, fie că prin aceasta s'ar jigni vre-o clasă oarecare. O fi aspră această politică. Se poate. Dar țările cari au însemnat ceva, în lumea aceasta, au știut să se plece acestei legi, pe care n'o cred mai presus de patriotismul D-voastră. (Aplauze).

Din fericire, d-lor, este o sferă, unde se produce armonia și unde se pot împăca și factorii de întărire a-i statului și elementele de propășire ale claselor muncitdare. (Indelung prelungite aplauze).

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS CLUJ
CLUJ-SIBIU